

MARZANA (26) sb f

Wszystkie a jasne.

sg N marzana (13). ◇ G marzany (10). ◇ A Marzanę (3) [w tym: -e (1)].

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. bot. Roślina z rodziny marzanowatych (*Rubiaceae*) (21) :

a. *Rubia tinctorum* L. (Rost); marzana barwierska, bylina używana w lecznictwie i do barwienia tkanin; *rubea tinctorum* FalZioł; *erythrodanum*, *rubia Calep*, Cn (19) : Korzeń tej marzany iest cżyrwony maiący mocz pobudzaiącą vriny FalZioł I 121c; Mało barwy zołtoczyrwoney. Wezmi kielko zioł cżyrwonych, Iako iesth marzana/ bukwicza/ wplócz dobrze/ á wplókawfzy: odrzy fkorę wierzchnią z marzany, á włoż w maślo maiowe FalZioł V 113, I 120d, 121b [4 r.], c [2 r.], II 18a, V 113.

W charakterystycznych połączeniach: korzeń marzany (7), sok.

Zestawienia: »marzana domowa« = *erythrodanum sativum maius* Cn: [Cf b.].

»marzana więtsza (a. więcsza)« = *erythrodanum sativum maius* Cn [szyk 6:2] (8): Theż woda w kthoreyby była warzona więcsza marzana/ gdy tą wodą zmijefz głowę, będą wlofy przyzołfze. FalZioł I 121b, +4c, I 120d, 121a [3 r.]; *Calep* 373b, 929b. [Cf b. FalZioł I 121a.]

b. *Rubia peregrina* L. (Rost) (2) :

Zestawienia: »marzana mniejsza« = *erythrodanum silvestre minus* Cn (2): iesth dwoiakha Marzana/ iedna iesth domowa á druga polna/ albo iedna więcsza á druga mniejsza/ marzana więcsza ma szyrfzy lift/ á vmniejszey mniejsze lifcie iest y moczy mniejszey FalZioł I 121a.

»marzana polna« = *erythrodanum silvestre minus* Cn (1): FalZioł I 121a cf »marzana mniejsza«.

2. bot. *Verbascum* sp.; dziewanna, roślina z rodziny trędownikowatych (*Serophulariaceae*) (1) : *Verbascum* – Sziawáná, Ruthenis, burean. Mázáná. *Calep* 1111b.

3. Kukła symbolizująca zimę w słowiańskich obrzędach ludowych (4) : A fthąd iefzcze dziś ten obyczay maią w wielkicy Polfce y w Śląku/ iż fiodemgo dnia Márcá thopią Márzánę vbrawfzy iáko niewiáltę *BielKron* 344, 344 marg.

a. W funkcji n-pers: przejęte od Długosza imię rzekomego bóstwa starosłowiańskiego, odpowiadającego rzymskiej Cererze (2) : Bo przed thym ledá co chwalili/ Plánety/ Pogody/ Pogwizdy/ Heli/ Láde/ Dziewánnę/ to iest Diánę/ Márzánę/ y wiele tákich. *BielKron* 344, 336.

Synonim: 1. reta.

Cf [MARZANKA], MARZAWA